

Sploty historii: odkrywanie technologii, stylu i znaczenia kulturowego trzciniowych koszy Wari z Castillo de Huarmey, Peru

Stanowisko Castillo de Huarmey jest położone na peruwiańskim wybrzeżu, niedaleko miasta Huarmey, około 300 kilometrów na północ od dzisiejszej stolicy Limy. Miejsce to było niegdyś królewską nekropolą, ośrodkiem władzy, imperialnej administracji oraz centrum produkcji elitarnego rękodzieła kultury Wari — pierwszego andyjskiego imperium datowanego na czasy na długo przed Inkami (600-1000 n.e.). W 2012 roku polscy archeolodzy pod przewodnictwem dr hab. Miłosza Giersza dokonali tam pierwszego w historii odkrycia grobowca arystokratek Wari pochowanych z wyjątkowymi darami grobowymi świadczącymi o wysokim statusie kobiet. Złożone do grobów wyroby ze złota i srebra, naszyjniki, pektorały, ozdoby uszu, luksusowe tkaniny, krosna, wrzeczona i przęśliki, przedmioty wykonane w drewnie i kości, naczynia ceramiczne, dekorowane trzciniowe kosze, a nawet instrumenty muzyczne i miniaturowe pojemniki na wapno dostarczają informacji o bogactwie władców Wari, będąc świadectwem ich zachowań, tradycji, wierzeń, rytuałów i ideologii.

W 2022 roku odkryto kolejną ważną część nekropoli, którą media okrzyknęły mianem *Galerii Elitarnych Rzemieślników*. Był to grobowiec zawierający mumie osób, które były prawdopodobnie rzemieślnikami na królewskim dworze. Na szczególną uwagę zasługuje grób mężczyzny pochowanego wraz z dziesiątkami przedmiotów, które mogły służyć mu za życia. Były to narzędzia (noże, siekiera, piła), surowce (trzcina, bryłki żywicy i minerały), a także wzorniki na różnych etapach produkcji, będące elementami warsztatu koszykarskiego. Wśród tych niesamowitych obiektów odkryto również metalowe ozdoby, które w społeczeństwie Wari były uznawane za wyznaczniki wysokiego statusu i są związane ze sprawowaniem władzy. Kim był rzemieślnik z Castillo de Huarmey, który równocześnie był przedstawicielem imperialnych elit?

Wyjątkowe odkrycie Gallerii Elitarnych Rzemieślników daje nam nieocenioną możliwość zagłębienia się w tajniki starożytnego rzemiosła i może być źródłem wiedzy na temat umiejętności i technik stosowanych przez wykwalifikowanych rzemieślników w prekolumbijskiej Ameryce. Celem projektu jest rekonstrukcja warsztatu koszykarskiego kultury Wari oraz próba znalezienia odpowiedzi na pytanie o status i rolę elitarnych rzemieślników w stratyfikowanych społeczeństwach dawnych. Aby ustalić z jakich surowców, przy użyciu jakich narzędzi i w jaki sposób wytwarzano kosze w przeszłości, przeprowadzę analizy chemiczne oraz technologiczne. Dostarczą one informacji na temat roślin i minerałów, a także receptur barwników wykorzystywanych w procesie wyplatania koszy oraz farbowania tkanin i nici tworzących kolorową dekorację. Ponadto, wykonam eksperymenty, których efektem będzie wplecenie kosza tradycyjnymi metodami. Badanie przedmiotów złożonych do grobów rzemieślników-arystokratów – ich położenia, kontekstu i dekoracji – będzie detektywistyczną pracą, która rozwiąże zagadkę tożsamości artystów. Być może wyjawi również coś więcej na temat odbiorców koszy – elit Imperium, które pełniły rolę mecenatu sprawującego patronat nad sztuką i w jakimś stopniu kontrolowały rzemieślniczą produkcję narzucając dworskim rzemieślnikom formę i dekorację ich wyrobów.

Podjęcie tego tematu jest istotne nie tylko ze względu na brak wcześniejszych badań poświęconych prekolumbijskiemu koszykarstwu, ale także z uwagi na duże znaczenie Castillo de Huarmey dla archeologii całego prekolumbijskiego Peru. Wyniki przeprowadzonych analiz mogą otworzyć drogę ku nowym interpretacjom i zmienić postrzeganie procesów kulturowych i społecznych zachodzących w ówczesnym społeczeństwie Wari. Będą to pierwsze w historii tak wszechstronne badania peruwiańskiego koszykarstwa wykonane z użyciem najnowocześniejszych mieszanych metod analitycznych. Dokumentacja powstała w trakcie realizacji projektu będzie z pewnością doskonałym źródłem informacji zarówno dla późniejszych badaczy tego tematu, jak również dla etnologów i archeologów zajmujących się zjawiskiem specjalizacji rzemieślnictwa wśród społeczeństw prehistorycznych i współczesnych w innych częściach globu. Najnowsze znaleziska z Castillo de Huarmey mogą także stanowić inspirację dla dzisiejszych rzemieślników w regionie, którzy na bazie sławnego odkrycia mogą ożywić dawne techniki artystyczne i włączyć je do swojej wytwórczości rękodzielniczej. Dzięki pracy archeologów w Huarmey organizowanych jest wiele uroczystości i wystaw, które cieszą się szczególnym zainteresowaniem mieszkańców miasta. To oni, dumni z prastarej historii swojego regionu, sami wychodzą z inicjatywy i poprzez rzemieślniczą produkcję nawiązują do antycznych tradycji. Ta interakcja między starożytnością a teraźniejszością pozwala na zwiększenie zainteresowania własnym dziedzictwem, ochroną kultury, a także ewolucję tradycyjnych rzemiosł, sprawiając, że do niedawna martwa kultura rozwija się w naszym współczesnym świecie.